

PROSTOVOLJNIM GASILSKIM DRUŠTVOM
GASILSKIM ZVEZAM
ČLANOM UPRAVNEGA ODBORA IN POVELJSTVA GZS

Zadeva: Uporaba in zamenjava penil, ki vsebujejo »PFAS«

Dne 24. februarja 2024 smo vas z dopisom št.: DV-D2/2024 seznanili s problematiko uporabe penil, ki vsebujejo **PFAS**. To so – per- in polifluorirane alkilne snovi, ki imajo škodljive lastnosti za okolje in zdravje. Evropska komisija je 2. oktobra 2025 sprejela Uredbo (EU) 2025/188 (v nadaljevanju: uredba), ki bo močno vplivala na uporabo gasilnih pen po vsej Evropski uniji. Z njo se uvaja postopna prepoved uporabe per- in polifluoroalkilnih snovi (PFAS) v gasilnih penah.

PFAS so skupina več kot 10.000 umetno ustvarjenih kemikalij, ki so bile dolgo časa cenjene zaradi svojih izjemnih lastnosti: odbojnosti vode, olja in toplote. Uporabljajo se v tekstilu, embalaži, posodah, predvsem pa v gasilnih penah za gašenje požarov gorljivih tekočin – torej pri požarih razreda B. Zaradi svoje kemične stabilnosti PFAS v okolju ne razpadejo. Ostanek gasilne pene, ki pride v tla ali vodo, se lahko ohrani desetletja in onesnaži podtalnico ter pitno vodo. Študije kažejo, da se nekatere PFAS kopičijo v telesih ljudi in živali ter lahko vplivajo na hormonsko ravnovesje, imunski sistem in celo povzročajo raka. Po podatkih Evropske agencije za okolje so gasilski poligoni in letališča med glavnimi viri onesnaženja s PFAS v Evropi – ravno zaradi pogoste uporabe pen, ki vsebujejo te spojine. V Evropski uniji se letno proizvede približno 30.000 ton penila za gasilno peno. Največji uporabnik je petrokemična industrija.

Nova uredba pomeni korak v smeri odprave gasilnih pen, ki vsebujejo PFAS v koncentraciji 1 mg/l ali več (za vsoto vseh PFAS). To velja tako za proizvajalce kot uporabnike, kar pomeni, da bodo morale gasilske enote postopno preiti na pene brez fluora – torej na okolju prijaznejše nadomestke.

Prehodna obdobja in izjeme:

Ker popolna zamenjava pen ni mogoča čez noč, uredba predvideva postopno uvajanje prepovedi:

1. Pena v gasilnih aparatih:

a) do 23. oktobra 2026 se lahko dajo v prodajo prenosni gasilni aparati s PFAS peno, uporabljajo se lahko do 31. decembra 2030;

b) do 23. aprila 2027 se lahko dajo v prodajo prenosni gasilni aparati s PFAS peno, odporno proti alkoholu, uporabljajo se lahko do 31. decembra 2030.

2. Gasilna penilna sredstva v posodah:

a) do 23. oktobra 2026 uporaba penila, ki vsebuje PFAS, ni omejena;

b) od 23. oktobra 2026 do 23. aprila 2027 se lahko uporablja PFAS pena:

- za usposabljanja in preizkušanja,
- za javno gasilsko službo in zasebne gasilske službe, ki opravljajo funkcijo javne gasilske službe, razen kadar te službe posredujejo v industrijskih požarih v organizacijah, ki so SEVESO zavezanke.

Od 23. oktobra 2026 bodo morale biti vse gasilne pene, ki vsebujejo PFAS, jasno označene z opozorilom: **OPOZORILO: vsebuje per- in polifluoroalkilne snovi (PFAS) s koncentracijo, ki je enaka ali večja od 1 mg/l za vsoto vseh PFAS**. Oznaka mora biti vidna, berljiva in neizbrisna, zapisana v uradnem jeziku države članice.

V tem obdobju bo obveza vseh enot, ki še uporabljajo pene s PFAS, izpolnjevati posebne pogoje:

- pene se bodo smele uporabljati samo za požare gorljivih tekočin (razred B);
- potrebno bo zmanjševanje emisij v okolje in ločeno zbiranje odpadnih voda in pen, ki vsebujejo PFAS;

- enote bodo morale pripraviti načrt ravnanja z gasilnimi penami s PFAS, ki mora vključevati:
 - količine in pogoje uporabe,
 - načine zbiranja odpadkov,
 - postopke čiščenja opreme,
 - ukrepe ob razlitjih,
 - strategijo za prehod na pene brez fluora.

Načrti se bodo morali posodablјati vsako leto in biti na voljo pristojnim organom najmanj 15 let.

c) po 23. aprilu 2027 bo uporaba PFAS penil **prepovedana**.

Za usposablјanja in vaje bo po letu 2027 uporaba PFAS pen dovoljena le, če se bodo vsi izpusti zajeli in obdelali.

d) do 23. oktobra 2035 pa bodo **izjeme** še za:

- objekte z velikim tveganjem po Direktivi Seveso (2012/18/EU),
- naftne in plinske platforme na morju,
- vojaška plovila,
- civilne ladje, kjer je bila pena s PFAS nameščena že pred 23. oktobrom 2025.

Kaj to pomeni za gasilce?

Prehod na pene brez fluora je sicer že v teku. Gasilska zveza Slovenije in Gasilska šola na lgu sta v zadnjih letih izvedli več testiranj različnih okolju prijaznih nadomestkov, ki že kažejo dobre rezultate. Čeprav se nove pene obnašajo nekoliko drugače, omogočajo učinkovito gašenje, hkrati pa ne predstavljajo tveganja za podtalnico in zdravje gasilcev.

Za gasilske enote to pomeni priložnost, da s prehodom na pene brez fluora prispevamo k varovanju okolja, izboljšamo zdravstveno varnost gasilcev in prebivalcev ter zmanjšamo tveganje za dolgoročno onesnaženje voda. **Spremembe bodo zahtevne, tako finančno kot logistično. Predvsem obstaja odprto vprašanje dekontaminacije cistern, cevi in armatur, v katerih so se uporabljala PFAS penila.**

Glede na zgoraj navedena dejstva v gasilskih enotah upoštevajte naslednje:

- **do 23. oktobra 2026** obstoječe penilo, ki vsebuje PFAS, porabite na vajah in usposablјanjih. Omenjeno penilno sredstvo bo po tem datumu dobilo status nevarne snovi in vam bo uničenje predstavljalo večje finančno breme;
- **porablјeno zalogo penil**, ki jo boste porabili na usposablјanjih, vajah in intervencijah **do 23. oktobra 2026 ali kasneje, zamenjajte z novimi penili, ki ne vsebujejo PFAS, v originalni embalaži;**
- **do 24. 2. 2026 vse gasilske zveze OBVEZNO izpolnite elektronski vprašalnik**, s pomočjo katerega bomo lahko pridobili oceno o količini cistern, cevi in armatur, v katerih so se uporabljala penila, ki vsebujejo PFAS, kar bo osnova za pripravo navodil za njihovo dekontaminacijo oz. čiščenje. Podatke zberite od vseh svojih PGD in PIGD (priloga), jih seštejte ter jih vpišite v elektronski vprašalnik, do katerega boste prejele povezavo v ločenem elektronskem sporočilu. Zaradi preprečitve podvajanja podatkov povezave ne posredujete v gasilske enote.

„Na pomoč!“

Pripravil:

Dušan Vižintin, svetovalec za operativo

Predsednik Komisije za nevarne snovi:
Tomaž Vilfan



Poveljnik:
Zvonko Glažar

glažar